

İlkokullarda Destek Eğitim Odası Uygulamasının Etkililiğinin Paydaş Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri *

Evaluation of The Effectiveness of The Support Training Room in Primary Schools According to Stakeholder Views: Managers, Teachers and Parent Views

ÖZET

Araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamında özel eğitim ihtiyacı olan ilkokul öğrencilerine sunulan Destek Eğitim Odası Uygulamaları'nın etkililiğinin okul yöneticisi, öğretmen ve velilerin görüşlerine bağlı biçimde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca dönük olarak araştırmanın çalışma grubu Ordu ili Ünye ilçesinde Destek Eğitim Odası (DEO) uygulaması yürütülen ilkokullarda görevli 5 okul yöneticisi, DEO uygulamasında görev almış 5 öğretmen ve çocuğu DEO uygulamasından yararlanan 5 veliden oluşmaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş ve veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde betimsel analizi yöntemi benimsenmiştir. Araştırma verilerine dayalı olarak DEO uygulamalarında öğretmen görevlendirilmesine ilişkin güçlükler yaşandığı, fiziki olarak DEO'nun yeterli olmadığı, materyal gereksinimi olduğu, bunlarla birlikte sunulan hizmetin öğrencilerin gelişimlerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen önerilere ise çalışmanın son bölümünde yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Destek eğitim odası, özel eğitim, kaynaştırma.

ABSTRACT

In the research, the effectiveness of the Support Education Room applications offered to primary school students who need special education in the context of fusion/integration practices is intended to be examined in a manner that depends on the views of school administrators, teachers and parents. To this end, the study group consists of 5 school administrators in primary schools, 5 teachers and 5 parents who took part in the DEO application, who were employed in the Support Education Room (DEO) in the Ordu province of Ünye. The study was carried out by qualitative research method and the data was collected through the semi-structured interview form prepared by the researcher. The descriptive analysis method has been adopted in the analysis of the collected data. Based on the research data, it has been concluded that there are difficulties in assigning teachers in DEO applications, that the DEO is physically insufficient, that the material is required, and that the service provided contributes to the development of students. The recommendations developed based on these results are included in the final part of the study.

Keywords: Support training room, special education, inclusive

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin öğrenme ihtiyaçlarını gidermek üzere yapılandırılmaktadır ve gelişimleri akranlarına oranla geriden seyreden öğrencilerin bu farklılıklarının göz önünde bulundurulmasıyla öğretim programlarının öğrenciye göre uyarlanması gerekmektedir (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1981). Dolayısıyla normal gelişim göstermeyen öğrencilerin genel eğitim programlarından yararlanmakta güçlük yaşadıkları, özel eğitim ihtiyacı olduğu bilinen bu öğrenciler için başkaca uyarlamalara ve düzenlemelere ihtiyaç duydukları söylenebilir. Nitekim, Özkardeş Güngörmüş (2012), öğrencilerin mevcut performanslarının ve gereksinimlerinin farklılığına bağlı olarak birtakım özel düzenlemeler yapılmasının gerekliliğini aktarmaktadır. Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların ortaya çıkardığı farklı gereksinimlerin bireysel olarak karşılanmasını sağlamak üzere Türkiye'de uygulamada olan mevcut özel eğitim modelleri Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir (RG, 2018). Bu kapsamda özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan eğitsel düzenlemelerden birisi de Destek Eğitim Odası (DEO) Uygulamasıdır.

DEO Uygulaması, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanmasına dönük olarak ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için okul içerisinde düzenlenmiş ortamda sunulan özel eğitim hizmetini ifade etmektedir (RG, 2018). Özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları oranında toplumsal yaşam alanı içerisinde var

Muhammet YİĞİT

How to Cite This Article

Yiğit, M. (2023). "İlkokullarda Destek Eğitim Odası Uygulamasının Etkililiğinin Paydaş Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:108; pp:5482-5495. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.67870>

Arrival: 23 December 2022
Published: 28 February 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, Ahmet Yesevi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezsiz Yüksek Lisans Projesi kapsamında 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılında toplanan verilere dayalı olarak hazırlanmıştır.

¹ Öğretmen, MEB, Ordu, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8526-6638

olabilmeleri, yaşadıkları sınırlılıkların azaltılmasına başka bir deyişle özel gereksinimli öğrencilerin söz konusu gereksinimlerinin karşılanmasını hedefleyen program ve ortam düzenlemelerine bağlıdır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Araştırma da özel eğitim öğrencilerinin gereksinimlerinin karşılanması ve gelişmelerinin sağlanmasına dönük olarak DEO uygulamasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulacak DEO uygulamalarının beklenen ölçüde fayda sağlamanın başkaca faktörlere de bağlı olduğu söylenebilir. Bu faktörler arasında öğretmen yeterlikleri ve mesleki bağlılık sıralanabilir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişmelerinin sağlanması sunulacak özel eğitim hizmetlerinin nitelikli olmasına bağlı olduğu kadar görev alacak öğretmenlerin de mesleki bilgi ve becerileriyle ilişkili olacaktır. Ayrıca kendilerini yeterli bulmayan ve özel eğitim öğrencileriyle çalışmanın güçlükleriyle baş edemeyen öğretmenlerde de mesleki tükenmişlik ortaya çıkacaktır (Köse, 2022). Dolayısıyla elde edilecek fayda kapsamında döngüsel bir yapı söz konusudur. Özel eğitim alan yeterliklerine sahip olmadığını düşünen öğretmenleri DEO uygulamalarında görevlendirmek özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişmelerine katkı sağlamayacağı gibi öğretmenlerde de mesleki tükenmişlik ortaya çıkarabilecek hassas bir süreçtir.

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin DEO uygulamasından beklenen ölçüde faydalanabilmesi, dolayısıyla gelişmelerinin sağlanması, hizmete ilişkin tüm süreçlerin özenle planlanmasına ve sistematik bir yapıda tasarlanmasına, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin mesleki yeterlikler çerçevesinde ve özel eğitim konusu bağlamında bilgi ve becerilere sahip olmalarına bağlı olacaktır (Yıkılmış ve Sazak Pınar, 2005). Ayrıca ailelerin sürece ilişkin algı ve inançlarıyla birlikte öğretim sürecine verecekleri desteğin de önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde görülmektedir ki; özel eğitim öğrencisinin ortaya çıkan öğrenme gereksinimlerinin karşılanması; öğrencilere sunulan hizmetlerden en yüksek ölçüde fayda sağlanması, öğretim lideri olarak başta okul yöneticileri olmak üzere öğretim sürecinin ana aktörleri olarak öğretmenlerin ve sürece ilişkin destek olmaları beklenen ailelerin bilgi beceri ve tutumlarına bağlıdır (Batu, 2000). Paydaşlara ilişkin bu tespitlere paralel biçimde özel eğitim uygulamalarından umulan faydanın elde edilmesine kaynaklık edecek başka bir başlık ise fiziki yapı ve diğer unsurlardır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin hizmet alacakları uygulama alanlarının fiziki yapısı, öğrenci sayıları, eğitim materyalleri ve diğer donanımlar öğrencilerin kazanımları elde etmeleri ve gelişmelerinin sağlanması bakımından önemli olan faktörlerdir (Ataman, 2003).

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan DEO uygulamalarına ilişkin eleştirel yaklaşımlarda bulunmaktadır. DEO uygulaması kapsamında özel eğitim öğrencilerinin ders saatleri içerisinde başka bir ortamda öğretmenle bire bir ders yapmak üzere sınıftan ve dolayısıyla akranlarından uzaklaştırılması uygun karşılanmamaktadır (Kırcaalli İftar, 1998). Bu sonuç çerçevesinde DEO uygulamalarına ilişkin olarak okul yöneticisi, öğretmen ve velilerin söz konusu hizmetin planlanması ve uygulanması adımlarında ne ölçüde bilgiye sahip oldukları ve uygulama tecrübesi taşıdıkları sürecin verimliliğini belirleyen bir unsur olarak değerlendirilebilir. Çağlar (2016) araştırmasında, DEO uygulamalarında görev alan öğretmenlerin özel eğitim öğrencileriyle gerektiği ölçüde çalışabilecek bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını, öğretmenlerin özel eğitim uygulamaları konusunda eğitime ihtiyaç duyduklarını saptamıştır. Eğitim sistemi içerisinde uygulayıcı olarak ana aktör olan öğretmenlerin, konuya ilişkin yeterliklerinin, DEO uygulamalarının verimliliğini belirleyen ana unsur olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, Ordu ili Ünye ilçesinde bulunan ilkokullarda sürdürülen DEO uygulamalarının etkililiğinin yönetici, öğretmen ve veli görüşlerine bağlı biçimde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç kapsamında; DEO uygulaması çalışma grubunda yer alan paydaş görüşlerine dayalı olarak; amaç, yapı, süreç, öğrenci, planlama, program, uygulama ve öğrenci gelişimine katkısı boyutlarıyla ele alınmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bireylere sunulan eğitim hizmetiyle elde edilecek sonuç bireysel olduğu kadar toplumsal çıktıları barındırmaktadır. Bu çerçevede bireylerin öğrenme gereksinimlerinin karşılanması toplumsal refah ile ilişkilendirebileceğimiz önemli bir başlıktır. Öğrenme gereksinimi ne kadar yoğun ve fazla ise harcanması gereken emek ve çaba da o oranda yoğun olmak durumundadır. Yoğun ve özel bir planlama ve çaba gerektiren özel eğitim ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere sunulan özel eğitim hizmetleri sadece o bireyin bağımsız yaşam becerisine sahip olmasını sağlamayacak aynı zamanda toplumsal bir kalkınmaya zemin hazırlayacaktır (Altınışik ve Peker, 2012; Buyruk, 2016).

Genel eğitim sistemi içerisinde önemli bir alanı oluşturan özel eğitim hizmetleri kapsamında sunulan DEO Uygulamalarından, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin mevcut performansları ölçüsünde ve bireysel farklılıkları dikkate alınarak hazırlanmış programların titizlikle uygulanması halinde beklenen fayda elde edilebilecektir. Bu süreçte öğretmen, yönetici ve ailelerin sürece ilişkin algı, inanç ve katkılarının belirleyici faktör olduğu söylenebilir. Bu çerçevede araştırmanın; okul yöneticileri, öğretmenler ve ailelerin DEO Uygulamalarına

ilişkin görüşlerini yansıtıyor olması, sürecin etkililiğine dair sonuçlar ortaya koyması, elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygulayıcı ve araştırmacılara öneriler geliştirilmesi bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Sayıtlar

Okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine dayalı olarak İlkokullarda özel eğitim öğrencilerine sunulan DEO uygulaması hizmetine ilişkin görüşlerin ve söz konusu hizmetin etkililiğine dönük sonuçların ortaya konması amaçlanana bu çalışmada, çalışma grubunda yer alan okul yöneticileri ve öğretmenlerin araştırma amaçları kapsamında saptamalar yapabilecek derinlikte veri sunacak mesleki yaşantı zenginliğine sahip oldukları, DEO uygulaması hizmetinden yararlanan özel eğitim öğrenci velilerinin ise sunulan hizmetin etkililiğine ilişkin objektif değerlendirmelerde buldukları varsayılmaktadır.

Sınırlılıkları

Araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Ordu ili Ünye ilçesinde hizmet veren ve bünyesinde DEO uygulaması sürdürülen ilkokullar, çalışma grubuna dahil edilen bu okulların okul yöneticileri, DEO uygulamasında görevli öğretmenler, özel eğitim hizmetinden yararlanan öğrenci velileri ile çalışma grubundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

İlkokullarda destek eğitim odası uygulamasının etkililiğinin yönetici, öğretmen ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma deseni olarak ise nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni kullanılmıştır. Creswell (2017)'e göre bu desen, katılımcılar tarafından tanımlanmış haliyle bir fenomenle ilgili bireylerin yaşanan deneyimleri betimlediği, kaynağını felsefe ve psikolojiden alan bir araştırma desendir. Bu betimlemeler, bahse konu fenomenle alakalı farklı deneyimlere sahip bireylerin tecrübelerinin kökenine ulaşılması ile sonuçlanır. Betimsel analiz sağlam felsefi temellere dayanmaktadır ve çoğunlukla görüşme yapılmasını gerektirmektedir (Baltacı, 2019).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda 5 okul yöneticisi, 5 öğretmen 5 öğrenci velisi yer almaktadır. Katılımcılar Ordu ili Ünye ilçesinde bulunan ve bünyesinde Destek Eğitim Odası uygulaması yapılan ilkokullarda görevli okul yöneticileri, öğretmenler ve destek eğitim odası uygulamasından yararlanan öğrenci velileri arasından belirlenmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt (kriter) örneklemekten yararlanılmıştır. Ölçüt (kriter) örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Baltacı, 2018).

Veri Toplama Araçları

Karasar (2020)'a göre farklı kişilerden aynı konu hakkındaki görüşlerini toplamak amacıyla görüşme formu hazırlanır ve kullanılır. Bu bağlamda, araştırma konusunun paydaşları olan yönetici, öğretmen ve velilerden konuya ilişkin gerektiği ölçüde veri toplanabilecek uygun veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış form hazırlanmış ve veri toplama aşamasında kullanılmıştır.

Veri toplama aracına ilişkin geçerliliği sağlamak üzere uzman incelemesinden geçirilmiş ve iç sorularla derinlemesine desteklenmesi ve katılımcıdan teyit alma stratejisinden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırmacının yeterli ölçüde veri toplayamayacak olması yürütülen çalışmanın inanırılığı açısından risk taşımaktadır. Creswell (2017)'e göre bilgi ve donanıma sahip uzmanlarca kontrol edilmiş veri toplama aracı kullanılması olası riske karşı bir önlemdir. Bu çalışmada, geçerliliği (inanırılığı) sağlamak üzere veri toplama aracının oluşturulması, analizlerin yapılması ve sonuçların yazılması sürecinde akademisyen görüşüne başvurulmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri çalışma grubuna dahil olan katılımcı rızaları alınmak suretiyle hazırlanan görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Gizlilik ilkesi çerçevesinde katılımcı olan veliler; V_{1,2,3,4,5} şeklinde, öğretmenler Ö_{1,2,3,4,5} şeklinde ve okul yöneticileri Y_{1,2,3,4,5} şeklinde kodlanmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme formu aracılığıyla çalışma grubuna dahil olan katılımcılardan toplanan veriler analiz edilmesinin mümkün olabilmesi için dijital ortama aktarılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde araştırmanın amacına uygun olarak betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Ham olarak elde edilen veriler çalışma grubunda yer alan paydaşlara

göre gruplandırılmış ve çözümlenmiştir. Bu evrede sırasıyla kod oluşturma, kod kümelerine bağlı olarak tema belirleme ve tasnif, bulguların ortaya konulması ve yorumlama (Yıldırım ve Şimşek, 2013) aşamaları gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler kategorize edilerek benzer olanlar gruplandırılmıştır. Katılımcıların sıklıkla verdikleri benzer cevaplar ortak bir kavramla ifadelendirilmiş ve bu ifadelerle dikkat çekilerek ortak olan bu görüşlere bulgu niteliği kazandırılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2013)'e göre geçerlik ve güvenilirlik saptamaları nitel araştırmalarda nicel araştırmalara kıyasla farklılaşmaktadır. Nitel araştırmalarda, geçerlik ve güvenilirlik kavramları "inanırlık" şeklinde ifadelendirilmektedir (Krefting, 1991; akt. Başkale, 2016). Nitel araştırmalarda araştırmacı yetkinliği verilerin analizinde ve bulguların ortaya konmasında önemli bir faktördür. Bu yönüyle değerlendirildiğinde araştırmacı aynı zamanda veri toplama aracı olarak ta değerlendirilebilecek bir role sahiptir (Creswell, 2017).

Araştırmada verilerin analiziyle saptanan bulgular sayısal olarak ifadelendirilmiş ve yüzdelik değerleri de hesaplanarak tablo içerisinde aktarılmıştır. Ayrıca çalışma grubunda yer alan katılımcı cevaplarından bazılarında araştırma içerisinde yer verilmiştir. Betimsel analizde araştırmada toplanan verilerin içerisinde doğrudan alıntılar yaparak verileri betimsel bir şekilde sunmak esastır (Günbayı, 2022).

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubunda yer alan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerden elde edilen cevapların analiz edilmesiyle birlikte elde edilen bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

DEO Uygulamasına Öğretmen Görevlendirilmesine İlişkin Bulgular

Araştırmaya dahil olan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin DEO uygulamalarına öğretmen görevlendirilmesi konusundaki cevaplarından elde edilen bulgular Tablo 1'de aktarılmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya dahil olan paydaşların DEO uygulamasında öğretmen görevlendirilmesine ilişkin görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	n	%
Öğretmen Seçimi	Hizmet içi eğitimle	Ö _{1,4,5} , Y _{1,2,4,5}	7	46,66
	İhtiyaç fazlası öğretmen	Ö _{2,3} , Y ₃	3	19,99
Öğretmen Yeterliği	Yetkin olmayan öğretmenler	Ö ₂ , Y ₃ , V _{1,3,4}	5	33,33
	Öğrenciyi oyalama	Ö _{1,3} , V _{2,5}	4	16,66

Tablo 1'de görüldüğü gibi DEO uygulamalarına öğretmen görevlendirilmesine ilişkin katılımcı görüşleri "Öğretmen Seçimi" (n:10) ve "Öğretmen Yeterliği" (n:9) olmak üzere 2 tema altında toplanmıştır.

Yine Tablo 1'de görülebildiği gibi araştırmaya dahil olan paydaş cevapları "Hizmet içi eğitimle" (n:7) ve "İhtiyaç fazlası öğretmen" (n:3) kodu ile "Öğretmen Seçimi" temasında, "Yetkin olmayan öğretmenler" (n:5) ve "Öğrenciyi oyalama" (n:4) kodu ile "Öğretmen Yeterliği" temasında gruplanmıştır.

Katılımcı cevaplarından "Hizmet içi eğitimle" kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

"Ben aslen sınıf öğretmeniyim ancak DEO ile ilgili hizmet içi eğitimlere katıldım. Daha sonra okulumuzda DEO açıldığında da DEO öğretmeni olarak görevlendirildim." (Ö1)

"Okulumuzda görev yapan DEO öğretmeni arkadaşımız aslen sınıf öğretmeni ancak kendisi konuyla ilgili eğitimlere katıldı. Okulumuzda DEO açmamız gerektiği için kendisini görevlendirdik." (Y2)

"DEO gibi özel bir konuda görev alacak öğretmenin en azından konuyla ilgili eğitim almış olması gerekiyor. Tabii öğrencinin gelişim düzeyi de göz önünde bulundurularak en azından sınıf öğretmeni olması herkesin yararına olur diye düşünüyorum." (Y5)

Katılımcı cevaplarından "İhtiyaç fazlası öğretmen" kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

"Bizim okulda ben ve benim gibi norm fazlası konumunda olan bir arkadaşım DEO öğretmeni olarak görevlendirildik. Diğer okullarda da bildiğim kadarıyla çoğunlukla durum aynı." (Ö2)

"Çalıştığım okulda şube kapandı, bu nedenle ihtiyaç fazlası öğretmen oluştu. Okul müdürümüz bana DEO öğretmeni olmak isteyip istemediğimi sordu, ben de kabul ettim." (Ö3)

"Çağ nüfusunun azalmasıyla şube sayılarımızda azalma oldu. Biz de İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün onayı ile DEO açtık ve okulumuzda ihtiyaç fazlası olan bir öğretmen arkadaşımızı görevlendirdik." (Y3)

Katılımcı cevaplarından "Yetkin olmayan öğretmenler" kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

"Ben bu konuyla ilgili bir eğitim de almadığım için kendimi çok da yeterli görmüyorum aslında." (Ö2)

“Öğretmenler ne kadar iyi niyetli ve elinden geldiğince hassas davranırsa da bu konuda eğitilmiş olmadıklarından zaman zaman bizim destek vermemiz gerekebiliyor.” (V3)

“Okulumuzda görevli DEO öğretmeni bu işin uzmanı değil ama yeri geldiğinde oğlumun gittiği rehabilitasyon merkezindeki hocaları arayıp fikir alışverişi yaparak bu eksikliği gidermeye çalışıyor.” (V4)

“Görevlendirilen arkadaşımız elinden geleni yapıyor ama bu konu bununla altından kalkabileceği bir konu değil elbette.” (Y3)

Katılımcı cevaplarından “*Öğrenciyi oyalama*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Açıkçası ben öğrenciyi büyük faydaları olduğunu düşünmüyorum. Bazen yaptığım şeyi sadece öğrenciyi oyalamak olarak değerlendiriyorum.” (Ö1)

“Özellikle üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılacak etkinlikler çok belirgin değil. Bu yüzden onlarla daha çok birlikte vakit geçirmeye yönelik etkinlikler yapabiliyorum.” (Ö3)

“Evde çocuğumla konuştuğumuzda bu uygulama anlıyorum ki çok fazla bir şey kazandırılmıyor, sadece oyalama gibi.” (V5)

Yukarıda yer alan katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde destek eğitim odalarına öğretmenlerin genellikle aldıkları hizmet içi eğitimler sonucunda görevlendirildikleri, zaman zaman eğitilmiş öğretmen olmadığı hallerde ihtiyaç fazlası öğretmenlerin de destek eğitim odası öğretmenliği yaptığı görülmektedir. Özel eğitim gerektiren bir konu olan destek eğitim odası öğretmenliğine, öğretmenlerin kısa süreli hizmet içi eğitimlerle tam olarak hazır olması beklenemez. Nitekim takip eden bulgulardan da anlaşılacağı üzere eğitim almış olsalar da öğretmenlerin destek eğitim odalarında verilmesi beklenen eğitimler konusunda yeterli olmadığı, burada geçirilen zamanın etkin bir şekilde değerlendirilmediği kullanıcı görüşlerinden de anlaşılmaktadır.

DEO Uygulaması Algısına İlişkin Bulgular

Araştırmaya dahil olan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin DEO uygulamaları konusundaki cevaplarından elde edilen bulgular Tablo 2’de aktarılmıştır.

Tablo 2: Araştırmaya dahil olan paydaşların DEO uygulamalarına ilişkin görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	n	%
Amaç	Kapsam karmaşası	Ö _{2,5} , Y _{2,4,5}	5	33,33
	Kaynaştırmaya aykırılık	Ö _{1,4} , Y ₂ , V _{1,5}	5	33,33
	Zorunluluk dayatması	Y _{1,3,5}	3	19,99
Yapı	Sıradan derslik ortamı	Ö _{1,2,5} , Y _{1,5} , V _{2,4}	7	46,66
	Yetersiz materyal	Ö _{3,4} , Y ₄ , V _{1,3,4}	6	39,99
	Erişim zorluğu	Ö ₂ , V _{2,5}	3	19,99
Süreç	Ders saati çakışması	Ö _{2,4} , Y _{3,5} , V ₅	5	33,33
	İş birliği gereksinimi	Ö ₃ , Y ₂ , V _{4,5}	4	26,66
Öğrenci	Akademik katkı	Ö _{1,2,3} , V _{2,3}	5	33,33
	Dışlanma	Ö _{3,5} , V _{1,3}	4	26,66

Tablo 2’de görüldüğü gibi DEO uygulamalarına ilişkin katılımcı görüşleri “*Amaç*” (n:13), “*Yapı*” (n:16), “*Süreç*” (n:9) ve “*Öğrenci*” (n:9) olmak üzere 4 tema altında toplanmıştır.

Yine Tablo 2’de görülebildiği gibi araştırmaya dahil olan paydaş cevapları “*Kapsam karmaşası*” (n:5), “*Kaynaştırmaya aykırılık*” (n:5) ve “*Zorunluluk dayatması*” (n:3) kodları ile “*Amaç*” temasında, “*Sıradan derslik ortamı*” (n:7), “*Yetersiz materyal*” (n:6) ve “*Erişim zorluğu*” (n:3) kodları ile “*Yapı*” temasında, “*Ders saati çakışması*” (n:5) ve “*İş birliği gereksinimi*” (n:4) kodları ile “*Süreç*” temasında, “*Akademik katkı*” (n:5) ve “*Dışlanma*” (n:4) kodları ile “*Öğrenci*” temasında gruplanmıştır.

Katılımcı cevaplarından “*Kapsam karmaşası*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Hem özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciyi hem de üstün yetenekli öğrenciyi verilen bir hizmet olması verilen eğitimi benimsememe engel oluyor.” (Ö5)

“Açıkçası ben DEO öğretmeni olmadan önce yalnızca özel eğitim ihtiyacı olan kaynaştırma öğrencilerine hizmet verildiğini düşünüyordum, özel yetenekli öğrencilerin de bu odadan faydalandığını öğrenince bir süre idrak etmekte zorluk yaşadım.” (Y4)

“İnsanlar DEO’nun yalnızca kaynaştırma öğrencileri için kurulduğunu düşünüyor. Okuldaki öğretmenler bile tam olarak bu odanın kuruluş amacındaki kapsamı bilmiyorlar.” (Y5)

Katılımcı cevaplarından “*Kaynaştırmaya aykırılık*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“DEO’ya gelen kaynaştırma öğrencileri kendi sosyal ortamlarında eğitim almadıklarında kaynaştırma ilkelerine aykırı hareket edilmiş oluyor.” (Ö4)

“Bir veli olarak DEO uygulamasının en büyük eksiğinin özel eğitime muhtaç bir öğrencinin sınıf ortamından ayrılarak başka bir odada eğitim görmesi olduğunu düşünüyorum.” (V5)

“Kaynaştırma programındaki asıl amaç hem engelli öğrencinin toplum içinde yaşamayı benimsemesi hem de toplumun engelli bireylerin farkında olması ve onlarla iletişim kurmayı öğrenmesidir. Ancak DEO bu fikre tamamen ters bir uygulama.” (Y2)

Katılımcı cevaplarından “*Zorunluluk dayatması*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Başka okullardan da biliyorum, kendi okulumda da durum aynı. Okulun fiziki imkanları çok kısıtlıyken hiçbir ön hazırlık olmadan çok kısa bir sürede DEO açmamızı zorunlu tuttular. Bence böyle hassas bir konuda ciddi bir etüt yapılması gerekirdi”. (Y3)

Katılımcı cevaplarından “*Sıradan derslik ortamı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Fiziksel anlamda küçük bir derslik ortamı mevcut.” (Ö2)

“Özel eğitime mahsus eğitim materyalleri olsa da genel olarak sıradan bir derslikten farklı olduğunu söylemek pek de mümkün değil.” (Y5)

“Hizmetin sunulduğu alan küçük bir alan ve çok büyük bir farklılığa sahip değil.” (V4)

Katılımcı cevaplarından “*Yetersiz materyal*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Eğitim programına yönelik ders kitapları ve çeşitli materyaller bulunuyor, bunlarla ilgili Anadolu Üniversitesi ÜYEP’den de destek alınıyor ancak henüz yeterli diyemeyiz.” (Ö3)

“MEB bünyesinde özel yetenekli öğrenciler için özel tasarlanmış materyal listeleri olmadığı gibi öğrencilerin hazır bulunuşluklarına, akademik gelişimlerine, yaş özelliklerine ve ihtiyaç beklentilerine göre materyaller okul yönetimi ve destek eğitim odası öğretmeni tarafından hazırlanıyor. Bu materyallerin yeterli olduğunu söyleyemem.” (Y4)

“Programın işlenişi ve materyallerin temini DEO öğretmenimiz tarafından takip ediliyor ama onun da yapabilecekleri sınırlı. Materyallerin çeşitleri biraz daha fazla olmalı bence.” (V1)

Katılımcı cevaplarından “*Erişim zorluğu*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Hizmetin sunulduğu alan okulun 3. katında, daha alt katlarda giriş katında olması daha iyi olurdu diye düşünüyorum.” (V2)

Katılımcı cevaplarından “*Ders saati çakışması*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Bazen öğrencinin sınıf öğretmeni ya da branş öğretmeni önemli bir konu işleyeceği zaman programın uygulanacağı saatte öğrenciyi göndermek istemeyebiliyor. Bunu öğretmenle aramızda çözmeye çalışıyoruz.” (Ö2)

“Haftada 2 saat Matematik ve haftada 2 Saat Türkçe dersinden yararlanıyor. Bu eğitimi ders saatleri içerisinde alıyor. Okul çıkış saatinden sonra olsaydı daha iyi olabilirdi. Çocuğumun sınıfından alınmasını istemezdim doğrusu” (V5)

Katılımcı cevaplarından “*İş birliği gereksinimi*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“DEO’nun etkili olabilmesi için okul ve velinin sürekli bir iş birliği içerisinde olması çok önemli.” (Ö3)

“Velinin katkısı olmadan öğrencinin akademik gelişiminin çok ilerleyeceğini sanmam.” (Y2)

“Öğretmenimiz sürekli toplantılar yaparak sürekli bizi bilgilendiriyor ve bize yapmamız gerekenleri iletiyor. İş birliği bu sürecin önemli bir kısmı.” (V5)

Katılımcı cevaplarından “*Akademik katkı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Çocuklarımız bire bir eğitim aldıkları için akademik anlamda katkısı yadsınamaz.” (Ö3)

“Kızımın akademik durumunda özellikle matematik alanında problem çözme ve akıl yürütme becerisinde çok büyük gelişim oldu.” (V2)

Katılımcı cevaplarından “*Dışlanma*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“...genel anlamda tek öğrenci ile çalıştığımız için sosyal anlamda katkısı olduğunu düşünmüyorum. Sosyallik katmıyor aksine öğrenci dışlanmaya başlıyor.” (Ö3)

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, destek eğitim odalarının yapısal olarak sıradan bir derslik ortamından farklı algılanmadığı söylenebilir. Bununla birlikte materyal açısından da gerektiği ölçüde zengin bir yapı olmadığına dönük görüşler yoğunluktadır. Ayrıca destek eğitim odasında hem kaynaştırma öğrencisine yönelik eğitimler verilmesi hem de özel yetenekli öğrencilerin eğitim alıyor olmasının öğretmenlerin tecrübelerinin tek bir yönde gelişmesine engel olduğunu söylemek mümkündür. Bunun üzerine öğrencilerin ders çizelgelerinde sınıfta başka bir ders işlenirken destek eğitim odasına alınıyor olması öğrencinin sınıfta işlenen dersten geri kalmasına neden olmasının yanı sıra öğrencinin sosyal anlamda da zarar görmesine neden olduğuna dönük inanışların olduğu söylenebilir.

DEO Uygulaması İşleyişine İlişkin Bulgular

Araştırmaya dahil olan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin DEO uygulamasının işleyişi konusundaki cevaplarından elde edilen bulgular Tablo 3'te aktarılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya dahil olan paydaşların DEO uygulamasının işleyişine ilişkin görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	n	%
Planlama	Zaman çizelgesi	Ö _{1,2,3,5} , Y _{2,3,4} , V _{2,4,5}	10	66,66
	Öğrenci sayısı	Ö _{2,3} , Y _{3,4} , V ₅	6	39,99
Program	BEP	Ö _{1,2,3,4,5} , Y _{1,2,3,4,5} , V _{1,2,3,4,5}	15	100,0
	Öğrenci performansı	Ö _{1,2,3,4,5} , V _{1,2,3}	8	53,33
Uygulama	Materyal ihtiyacı	Ö _{1,2,3,4,5} , Y _{2,4,5} , V _{4,5}	10	66,66
	Öğretmen ihtiyacı	Ö _{1,2} , Y _{1,2,3,4,5} , V ₂	8	53,33
	Derslik yetersizliği	Ö _{1,2,3,4,5} , Y _{2,4,5}	7	46,66

Tablo 3'te görüldüğü gibi DEO uygulamalarının işleyişine ilişkin katılımcı görüşleri “Planlama” (n:16), “Program” (n:23) ve “Uygulama” (n:25) olmak üzere 3 tema altında toplanmıştır.

Yine Tablo 3'te görülebildiği gibi araştırmaya dahil olan paydaş cevapları “Zaman çizelgesi” (n:10) ve “Öğrenci sayısı” (n:6) kodları ile “Planlama” temasında, “BEP” (n:15) ve “Öğrenci performansı” (n:8) kodları ile “Program” temasında, “Materyal ihtiyacı” (n:10), “Öğretmen ihtiyacı” (n:8) ve “Derslik yetersizliği” (n:7) kodları ile “Uygulama” temasında gruplanmıştır.

Katılımcı cevaplarından “Zaman çizelgesi” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Destek eğitim odasında yürütülmesi gereken derslerin zamanlamasıyla ilgili problem olduğunu düşünüyorum. Sınıfın dersleri ile çakışıyor ya da uygun zaman oluşturulamıyor.” (Ö1)

“Okulumuzdaki öğrencilerin destek eğitim planlamasını ilçe ile görüşerek biz yapmaya çalışıyoruz ama sınıfların kendi ders saatleri öğretmenlerin dersleri üst üste gelince program oluşturmak güç olabiliyor. Zamanlama biraz karışık ve sıkışık olabiliyor.” (Y3)

“Destek eğitim odasında verilen derslerin iyi olduğunu düşünüyorum. Keşke bu dersler ayrıca yapılırsa. Yani çocuğum dersten alınmasa da dersten sonra ilave ders gibi yapılırsa ya da hafta sonu mesela.” (V2)

Katılımcı cevaplarından “Öğrenci sayısı” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğretmen olarak kaynaştırma öğrencileri ile ders yapmak zaten eğitimini aldığımız bir konu değil. Bunun üstüne birde sınıfta birkaç tane öğrenci olunca ne yapacağımı şaşıyorum. Sayı çok olunca takip etmek zor oluyor.” (Ö3)

“Okulumuzda diğer okullardan daha fazla kaynaştırma öğrencisi var. Tümü için destek eğitim odası uygulaması yapmak kolay olmuyor. Sayı az olsa daha işlevsel uygulama yapılabilir.” (Y5)

“Sınıf öğretmenimiz bazen derslerin birkaç öğrenci ile birlikte yapıldığını söyledi. Ben bire bir yapılmasını bekliyorum ama öğretmenin dediğine göre kaynaştırma öğrencisi çokmuş okulda.” (V4)

Katılımcı cevaplarından “BEP” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Ben biraz internette araştırdım. Okul rehber öğretmeni de bizimle kısa bir toplantı yaptı. Öğrencilerin derslerinde kullanılmak üzere derslere göre amaç belirledik. Yani BEP hazırladık. Dersleri buradaki konulara göre yürütmeye çalışıyorum.” (Ö5)

“Okulumuzda BEP Geliştirme birimi kurduk ve kaynaştırma öğrencilerinin tamamı için bireysel program hazırlıyoruz.” (Y3)

“Çocuğum için öğretmeni ile görüştük. Rehberlik Araştırma Merkezi de zaten bilgi vermişti bu konuda. Dersler için öğretmen bireysel program yapıyor.” (V1)

Katılımcı cevaplarından “Öğrenci performansı” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğrenciler birbirlerinden farklılar. Biriyle çalışırken diğeri ile başka etkinlik üzerinde duruyorum. Seviyeleri birbirlerine yakın olduğunda ortak etkinlik yapılabilir bence.” (Ö4)

“Öğretmen olarak benim zorlandığım konu kaynaştırma öğrencisinin seviyesine inmek. Normal sınıfta ders işler gibi olmuyor destek eğitim odası.” (Ö4)

“Bazı derslerde zorlanıyoruz. Matematik dersini sevmiyor çocuğum. Zorlandığı için galiba. Sevdiği dersler de var. Matematikte iyi olmadığımız için daha fazla ders yapılabilir belki.” (V2)

Katılımcı cevaplarından “*Materyal ihtiyacı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğrencilerle ders yaparken öğrenmeyi kolaylaştırmak için materyallere ihtiyacımız oluyor. Müdüre söyledim o bulmaya çalıştı biraz malzeme. Bazı şeyleri de aileden istedim. Özellikle matematik için ihtiyaç duydum.” (Ö2)

“Öğretmenimizle görüşmek için okula gitmişim. Bana destek eğitim odasını gösterdi ve yeterli materyallerinin olmadığını söyledi. Milli eğitim yollayacaktı. Ben evde olan bazı malzemelerden bıraktım okula.” (Y4)

“Destek eğitim odası açıldığında Milli eğitim aracılığıyla bazı donatım malzemeleri temin ettik. Zaman zaman öğretmenlerle ve rehber öğretmenimizle konuyu görüşüyoruz. Öğretmenler daha çok öğretim materyalleri talep ediyorlar.” (V5)

Katılımcı cevaplarından “*Öğretmen ihtiyacı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğretmen arkadaşlar ile ve müdür yardımcısı ile ara ara görüşüyoruz. İlçe genelinde çok fazla öğretmen ihtiyacı varmış destek eğitim odaları için. Ben gönüllü oldum ama birçok arkadaşım çok ta istemeden görev almış oldu.” (Ö5)

“Destek odası açılınca okulumuzdaki öğretmenlere duyurduk ihtiyacımızı ama kimse gönüllü olmadı ilk başta. Milli eğitime bildirdik. Öğretmenlerin görev almak istemediklerini ve öğretmen ihtiyacı olduğunu ilettik. Bazı öğretmenlerimizi ikna etmek işi bize kaldı.” (Y1)

“Kaynaştırma raporu çıktığında destek eğitim odası hemen başlamadı. Öğretmen görevlendirmesi için beklediklerini söyledi müdür yardımcısı.” (V2)

Katılımcı cevaplarından “*Derslik yetersizliği*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Destek eğitimi odası okulumuza daha sonradan açıldı ve kullanılmayan küçük bir sınıf dönüştürüldü. Sadece bir tane oda var. Diğer öğretmenler ile dönüşümlü kullanıyoruz. Ders saatleri de çakışınca bazen sorun olabiliyor.” (Ö4)

“Okulların genel olarak fiziki yapıları yetersiz sınıfların durumu malum. Destek eğitim odası açmamız gerekli olunca büyük bir sınıfı bölmek zorunda kalmıştık.” (Y4)

Katılımcıların görüşme formundaki sorulara verdikleri cevapların analizine bağlı olarak özel eğitim desteğine gereksinimi olan öğrencilere sunulan DEO uygulamasının işleyişinde okulda uygulanan günlük zaman çizelgesinin özellikle hizmetin planlanmasında belirleyici faktör olduğunun düşünüldüğü söylenebilir. DEO uygulamasının gerek okul yönetimi gerekse öğretmenler için planlanmasının oldukça güç olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumun okulda yürütülen sınıf ve şubelerin haftalık ders çizelgeleriyle, öğretmenlerin ders saatleriyle ve DEO uygulamasının ders saatleri içerisinde sürdürülmeye çalışılmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu uygulamanın işlevsel bir şekilde yerine getirilmesi öğrenci sayısı ile ilişkili olduğu görülmektedir.

DEO uygulamalarının öğrenci performanslarının yakın olmaması halinde bireysel olarak yürütülmesi o ders saati içerisinde oluşturulan alandan sadece bir öğrencinin yararlanabileceği anlamına gelmektedir. DEO uygulamasının öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlaması hizmetten yararlanacak öğrenciye özel program hazırlanmasını gerektirmektedir. Araştırma bulguları göstermektedir ki tüm paydaşların hem fikir oldukları tek başlık özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanması gerektiğidir. Bu bağlamda, araştırmaya dahil olan tüm paydaşların öğrenciler için BEP hazırlanması gerektiği konusunda bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Bulgulara dayalı olarak ortaya konulabilecek bir sonuç ise DEO uygulamalarının verimli biçimde sürdürülebilmesi için öğretim materyallerine ihtiyaç duyuluyor olmasıdır. Mevcut eğitim öğretim materyallerinin ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmadığına ilişkin görüş yoğunluktadır. Bir başka saptama ise DEO uygulamasının hayata geçirileceği dersliğe ilişkindir. Derslik olarak kullanılan alana ilişkin elde edilen bulgu, öğrenci sayısına ilişkin bulgu ile birbirini destekler niteliktedir. Öğrenci sayısının artmasına bağlı olarak destek eğitim odası olarak kullanılacak yeni ve başka dersliklere duyulan ihtiyaç artmaktadır.

DEO Uygulamasının Öğrenci Gelişimine Katkısı ve Etkililiğine İlişkin Bulgular

Araştırmaya dahil olan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin DEO uygulamasının öğrenci gelişimine katkısı ve etkililiğine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgular Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 2.. Araştırmaya dahil olan paydaşların DEO uygulamasının öğrenci gelişimine katkısı ve etkililiğine ilişkin görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	n	%
Bilişsel alan	Ders başarısı	Ö _{1,2,3,4,5} , Y _{2,3,4} , V _{1,2,3,4,5}	13	86,66
	Öğrenme hızı	Ö _{1,3,4,5} , Y ₄ , V _{1,2,3,5}	9	59,99
	Öğrenim açığı	Ö _{1,3,4,5} , Y ₄ , V _{1,2,3,5}	9	59,99
Duyusal alan	Motivasyon	Ö _{1,2,3,4,5} , Y _{2,4,5} , V _{1,2,3,5}	12	79,99
	Kendine güvenme	Ö _{1,2,3,4,5} , V _{1,2,3,4,5}	10	66,66

Tablo 4'te görüldüğü gibi DEO uygulamasının öğrenci gelişimine katkısı ve etkililiğine ilişkin katılımcı görüşleri “*Bilişsel alan*” (n:31) ve “*Duyusal Alan*” (n:22) olmak üzere 2 tema altında toplanmıştır.

Yine Tablo 4'te görülebildiği gibi araştırmaya dahil olan paydaş cevapları “*Ders başarısı*” (n:13), “*öğrenme hızı*” (n:9) ve “*Öğrenim açığı*” (n:9) kodları ile “*Bilişsel Alan*” temasında, “*Motivasyon*” (n:12) ve “*Kendine güvenme*” (n:10) kodları ile “*Duyusal Alan*” temasında gruplanmıştır.

Katılımcı cevaplarından “*Ders başarısı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğrencilerle birebir ve ihtiyacı olan konuda çalışıldığı için derslerdeki başarıları arkadaşları gibi olmasa da artıyor.” (Ö1)

“Okul müdürü olarak öğrencilerin başarılarının artacağını düşünüyorum. Öğretmenlerden velilerden bununla ilgili dönütlerde alıyorum zaten.” (Y2)

“Çocuğumuzu dışarıdan elimizden geldiği kadar bizde desteklemeye çalışıyorduk. Özel derste aldık kısa bir süre ama destek eğitim odası daha faydalı oldu diyebilirim. Öğretmen birebir ve daha yavaş çalıştığı için anlayamadığı konularda ilerleme oldu.” (V3)

Katılımcı cevaplarından “*Öğrenme hızı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğrenci normal sınıfta iken derslere pek katılmıyordu ama destek eğitim odasında daha aktif ders işleyebiliyor. Birebir olduğu için destek eğitim odasında daha çabuk konuları işleyebiliyor.” (Ö3)

“Destek eğitim odası bire bir eğitim demek aslında. Öğretmen sadece o öğrenci ile ders yapıyor ve öğrenci daha hızlı öğrenebiliyor.” (Y4)

“Derslerin daha verimli olduğunu söyleyebilirim. Öğretmen küçük ödevlendirmeler yapıyor ve evde bizde tekrar ediyoruz. Yeni şeyler öğrendikçe daha fazla çalışmak istiyor.” (V5)

Katılımcı cevaplarından “*Öğrenim açığı*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Destek eğitim odasında ders alacak öğrencinin hangi derslerde hangi konularda eksik olduğunu belirlemek için kaba değerlendirme formu kullandım ve öğrencinin BEP amaçlarını buna göre şekillendirdim. Kaba değerlendirme formu öğrencinin yetersiz olduğu kazanımları belirlemek için oldukça işe yaradı yani neler biliyor neleri öğrenmesi gerekli ortaya çıkıyor.” (Ö4)

“Okulda tüm öğrenciler sınıf seviyesinde bakanlığın müfredatını takip etmek durumundalar ama kaynaştırma öğrencileri konuların tamamını öğrenemiyorlar. Öğretmenler aile ile de görüşüp öğrencilerin hangi derslerden hangi konuda eksiği varsa onu çalışıyorlar.” (Y4)

“BEP toplantısına aile olarak bizi de çağırdılar okuldan. Öğretmen değerlendirme yaptığını ve hangi derslerden hangi konuları çalışacağını açıkladı. Matematik ve Türkçe dersine ağırlık vereceğini söyledi.” (V1)

Katılımcı cevaplarından “*Motivasyon*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Öğrenci ile destek eğitim odasında çalışmak başlangıçta biraz tedirgin edici gibiydi ama sonra alıştı. Derslere daha istekli katılmaya başladı. Belli ki sınıf içerisinde cevap vermeye cesaret edemediği sorular vardı ve burada birebir ders yapmaya başlayınca o da daha fazla katılım gösterdi. Bunun motivasyonla ilgili olduğunu düşünüyorum.” (Ö3)

“Destek eğitim odasına alınan öğrencilerde önemli gelişmeler olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin derse odaklanmaları açısından önemli. Sınıf içerisinde kalabalık ortamda kendilerini gösteremiyorlar bu durumdaki öğrenciler.” (Y5)

“Okuldan daha mutlu gelmeye başladık. Öğretmenlerden de güzel geri dönüşler alıyoruz. Başlangıçta tedirgin olmuştum. Morali bozulur diye düşünmüştüm. Arkadaşları iyi davrandılar. Herkes böyle şanslı olmayabilir.” (V3)

Katılımcı cevaplarından “*Kendine güvenme*” kodunda değerlendirilen görüşler aşağıda örneklendirilmiştir.

“Sessiz ve içine kapanık olan öğrenci destek eğitim odasından sonra daha açık olmaya başladı. Ben elimden geldiği kadar ona aferin doğru cevapladın falan gibi geri bildirimlerde bulunuyorum. Öğrencilerin başarabildiklerini hissetmeleri önemli diye düşünüyorum. Bunu sınıf ortamına da taşıdık zamanla. Şimdi daha iyi ve daha fazla söz istiyor derslerde.” (Ö2)

“Öğrenciler için tasdiklenmek önemli bence. Öğrenci öğretmeni tarafından övgü alınca kendine güveni artırıyor. Destek eğitim odası bunun için bir fırsat oldu. Daha fazla zaman ayrılıyor öğrenciye.” (Ö5)

“Ben oldukça memnunun. Öğretmen alandan olmamasına rağmen derslerde daha iyi bir noktaya geldik. En çok mutlu olduğum konu ise arkadaşları ile daha iyi ilişkiler kurması. Oyunlara katılmak istemezdi eskiden.” (V2)

Katılımcıların görüşme formundaki sorulara verdikleri cevapların analizine bağlı olarak DEO uygulamasından faydalanmaya başlayan özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alanlarda gelişim gösterdiği görülmektedir. Toplanan cevaplara bağlı biçimde araştırmaya dahil olan okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin DEO uygulamalarının öğrencilerin gelişimleri açısından etkili olduğu görüşüne sahip olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin akademik başarı düzeylerinde artış sağlanmaktadır ve bu durum öğretmen ile öğrencilerin DEO uygulaması kapsamında bire bir eğitim yapılması ile açıklanabilmektedir. Sunulan özel eğitim hizmeti kapsamında hazırlanan BEP ise öğrencilerin mevcut performanslarına bağlı olarak ulaşılabilecek uygun güçlükte amaç belirlenmesine kısacası öğrenciye özgü olmasına bağlı olarak gelişim sağlanmasının belirleyicileri arasındadır denilebilir. Ayrıca DEO uygulamasının içine kapanık ve derslerde başarısız olduğu duygusunu taşıyan öğrencilerin başarılı yaşantı edindirilerek kendilerine olan inançlarını artırdığı söylenebilir. DEO uygulamalarına dahil olan kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin derslere karşı motivasyonlarının ve başarıya ilişkin öz yeterlik inançlarının arttığına göstergesi olabilecek bulgu niteliğinde katılımcı cevapları bulunmaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümünde çalışma grubundaki katılımcılardan toplanan cevaplarının analizi ile elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, sonuçlar kapsamında alanyazın tartışmaları ve öneriler yer almaktadır.

Sonuç

Araştırmada, okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine dayalı olarak DEO uygulamalarında görevlendiren öğretmenlerin, görevlendirilmelerine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan DEO uygulamasında görevlendirilecek gönüllü öğretmen bulunmasında güçlükler yaşandığı, norm fazlası öğretmenlerin ya da ücretli öğretmenlerin görevlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç kapsamında ayrıca görevlendirilen öğretmenlerin özel eğitim konusunda alan yeterliklerinin olmadığı, bu açığın ise hizmet içi eğitim aracılığıyla giderilmeye çalışıldığı saptanmıştır.

Araştırmada, okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine dayalı olarak DEO uygulamasının özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişimlerine katkıda bulunduğu ancak, bu katkıyla birlikte genel olarak çelişkiler ve özel eğitim hizmeti sunulması noktasında yapısal aksaklıklar barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin yetersizliğe bağlı olarak akranlarına oranla daha düşük düzeyde performans sergilemeleri, özel eğitim ilkelerine uygun olarak düzenlenmiş ortamlarda ders yapılmasını gerektirmekte iken sıradan derslik ortamında DEO uygulaması yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca DEO uygulamaları için okullarda yeterli miktarda ve çeşitlilikte öğrenmeyi kolaylaştıracak materyal olmadığı saptanmıştır. Yine DEO uygulamalarında görevli öğretmenlerin, aileler ve meslektaşlarıyla iş birliğine ihtiyaç duydukları saptanmıştır.

Araştırmada ayrıca okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine dayalı olarak DEO uygulamalarının planlanması sürecinde okullarda birtakım güçlükler yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul içerisinde öğrenci ve öğretmenlere uygun planlama yapılmasının önündeki engellerden birinin DEO uygulamasından faydalanması gereken kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına dahil edilen öğrenci sayısının fazla olmasıdır. Bu saptamayla birlikte önemli olan bir diğer saptama ise DEO uygulaması için okullarda yeterli sayıda ve uygunlukta derslik olmamasıdır. Araştırmanın alt amaçlarına bağlı olarak ayrıca özel eğitim öğrencileri için BEP hazırlandığı ve hazırlanması gerektiğine ilişkin tüm paydaşların bilgi ve fikir sahibi oldukları saptanmıştır. Özel eğitim alanında eğitim almamış olsalar da öğretmenler öğrenciler için BEP hazırlanması gerektiği bilgisine sahiptirler. Ayrıca araştırmanın alt amaçlarına bağlı biçimde DEO uygulamalarında görevlendirmek üzere gönüllü öğretmen bulunmasında güçlükler yaşandığı araştırmaya dahil olan okul müdürleri görüşlerine dayalı olarak ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Araştırmada son olarak ve yine okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine dayalı biçimde DEO uygulamasının özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alanlarının gelişimine katkı sağladığı ve DEO uygulamasının özel eğitim öğrencilerinin gelişimleri açısından etkili ve verimli bir süreç olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Destek eğitim odası uygulamasının öğrencilere sağladığı katkının sunulan hizmetin birebir yürütülmesi ve öğrencilerin var olan performanslarının esas alınmasına bağlı olduğu saptanmıştır. Yürütülen DEO uygulamasının özel eğitim öğrencilerinin motivasyonlarını olumlu etkilediği ve kendilerine güvenlerinin artmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma

Araştırmada DEO uygulamalarında görevlendirilecek gönüllü öğretmen bulmakta güçlükler yaşandığı sonucuna ulaşılmış olup bu sonuç öğretmenlerin özel eğitim alanında eğitim almamış olmaları ve kendilerini yeterli görmüyor olmalarıyla açıklanabilir. Gönüllü öğretmen bulunamamasına bağlı olarak ise norm fazlası öğretmenlerin DEO uygulamalarında görevlendirilmek istendiği görülmektedir. Nitekim araştırma sonuçları da norm fazlası öğretmenlerin bu süreçte görevlendirildiklerini ortaya koymaktadır. Ulaşılan bu sonuca benzer ve destekler nitelikte olarak Yazıcıoğlu (2020)'da araştırmasında öğretmenlerin DEO uygulamasının öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlayacağına inandıklarını ancak öğretmen görevlendirmelerinde birtakım güçlüklerle karşı karşıya kaldığını saptamıştır. Bir diğer saptama ise öğretmenlerin lisans düzeyinde yeterli olabilecek düzeyde özel eğitim dersleri almamış olmaları ve bu açığın hizmet içi eğitim yoluyla giderilmeye çalışılmasıdır. Kargın (2004), çalışmasında, öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gereksinimlerini karşılama boyutunda öğretmenlerin mesleki yetersizlik yaşadıklarını ve öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını saptamıştır. Özel eğitim öğretmenliği dışındaki diğer branş öğretmenlikleri eğitim programlarında özel eğitim derslerinin yeterli olmadığı söylenebilir. Öyle ki ataması yapılan öğretmenlerin özel eğitim öğrencileriyle çalışmak durumunda kaldıklarında öğrencinin gelişimini sağlamada ve verimli bir eğitim öğretim süreci yürütülmesinde zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Destek eğitim odasından umulan düzeyde fayda elde edilebilmesi bakımından öğretmen yeterlikleri ana unsurlardandır denilebilir. Başka bir ifade ile destek eğitim odasından öğrencilerin en üst seviyede yarar elde etmeleri öğretmenlerin özel eğitim konusunda mesleki bilgi ve becerileri ile ilişkilidir. Alanyazın araştırmalarında bu sonuçları destekler nitelikte başkaca (Yılmaz ve Batu, 2016; Tortop ve Dinçer, 2016) çalışmalarda bulunmaktadır.

Araştırmada, okul yöneticileri, öğretmenler ve veli görüşlerine bağlı olarak DEO uygulamasının özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişimlerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte katılımcılar DEO uygulaması kapsamında öğrencilerin sınıf ortamından ve akranlarından ayrılarak başka bir ortamda destek almasına ilişkin olumsuz görüşe sahiptirler. DEO uygulamasının faydalı olmakla birlikte işleyişine ilişkin eleştirel yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu durumun temel olarak kaynaştırma eğitimi mantığına aykırı olduğu görüşü hakimdir. Araştırmada ayrıca DEO hizmeti sunulacak özel eğitim öğrencilerinin yetersizliklerine bağlı olarak özel olarak tasarlanmış derslik ve alanlara ihtiyaç duyuyor olmalarına karşın hizmetin sıradan bir derslik ya da herhangi bir alanda sunuluyor olmasına dönük saptamalar yapılmıştır. Yazıcıoğlu (2020) ve Talas vd. (2016) çalışmalarında benzer biçimde DEO uygulamalarının müdür odası, rehberlik odası gibi alanlarda yürütüldüğünü ortaya koymaktadırlar. Oysa DEO uygulamalarından özel eğitim öğrencisinin gelişimine dönük fayda sağlayacağı umulan hizmetin bu sonucu doğurmasının hizmetin sunulduğu uygun eğitsel düzenlemelerin yapıldığı ortam ile ilişkili olduğu saptamasında bulunulan alanyazın araştırmaları (Tunalı Erkan, 2018; Nar ve Tortop, 2017; Çevik ve Yağcı, 2017) bulunmaktadır. Yine söz konusu araştırmalarda DEO uygulamalarının yürütülmesi sürecinde öğrenmeyi kolaylaştıracak materyal yetersizlikleri yaşandığının ortaya konulduğu görülmektedir. Saptaması yapılan bu gibi yetersizliklerin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişimlerinin önündeki engel olacağı söylenebilir.

Okul yöneticileri, öğretmenler ve veli görüşlerine bağlı olarak DEO uygulamalarının planlanmasında da bazı güçlükler yaşandığı araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır. DEO uygulamasının sağlıklı biçimde planlanmasının söz konusu özel eğitim hizmetinden yararlanması gerekli öğrenci sayısının fazla olmasından kaynaklı olduğunu değerlendirilmektedir. Öğrenci yeterliklerinin ve performanslarının birbirlerinden farklı olduğu düşünüldüğünde her bir özel eğitim öğrencisine DEO hizmeti sunulabilmesi her biri için ayrı derslik ihtiyacı olacağı anlamına gelmektedir. Uygun planlama yapılması durumunda haftalık ders saati toplamı ve öğrencilerin DEO hizmetinden yararlanması gerekli süre hesaplandığında her 3 öğrenci için bir dersliğe ihtiyaç olduğu söylenebilir. Öte yandan bu hizmete ihtiyaç duyan öğrenci sayısının her geçen gün arttığı da gözlenmektedir. Nitekim Diken (2012) çalışmasında özellikle otistik bozukluk gösteren öğrenci sayısında son yıllarda ciddi artış gözlemlendiğini aktarmaktadır. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamına alınan ve DEO hizmetinden yararlanması gereken diğer yetersizlik türleri de düşünüldüğünde son yıllarda genel nüfusa oranın hızla arttığı değerlendirilmektedir. Bu durum özel eğitim hizmetlerinin sunulması bakımından personel, materyal, DEO için uygun alan gibi başkaca ihtiyaçların da artması anlamına gelmektedir (Ekin Kotil, 2019). Araştırmada ayrıca DEO uygulamasından yararlanan öğrenciler için BEP hazırlandığı ve araştırmaya dahil olan tüm katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için hazırlanması gerekli olan bireyselleştirilmiş programa ilişkin bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler özel eğitim alanında eğitim almamış iseler de özel eğitim öğrencisi

için BEP hazırlanması gerektiğine ilişkin bilgi ve inanışa sahip oldukları görülmektedir. Bu sonucun aksine Alan (2019) araştırmasında öğretmenlerin BEP hazırlama yeterliklerinin düşük olduğunu, öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak üzere yapılan program tasarımında eksiklikler olduğunu aktarmaktadır. Öğrencilerin öncelikli gereksinimleri ve mevcut performansları dikkate alınmadan hazırlanacak BEP öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlamayacaktır (Gürsel, 2003).

Araştırmada son olarak okul yöneticileri, öğretmenler ve veli görüşlerine göre DEO uygulamasının öğrenci gelişimine katkısı ve uygulamaların etkililiğine dönük sonuçlar elde edilmiştir. Benzer biçimde Günay (2021) yürüttüğü çalışmada; özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere sunulan destek özel eğitim hizmetlerinden aile, öğretmen ve okul idarelerinin memnun oldukları sonucuna ulaşmıştır. Paydaşlara ilişkin olarak saptanan bu memnuniyet aynı zamanda hizmetin etkililiğinin göstergesidir denilebilir. Bilimsel çalışmalarda özel eğitim öğrencilerinin gelişimlerine dönük olarak katkı ve faydası ortaya konmuş olan özel eğitim hizmetlerinin, bu faydasının uygulama alanında paydaşlarca somut biçimde gözlenmesi DEO uygulamalarına ilişkin olumlu bir kanaat oluşturmaktadır denilebilir. Elde edilen faydanın öğrencilerin bilişsel ve duysal alanlarda olduğu saptanmıştır. Özel eğitim öğrencilerinde görülen bu gelişimin DEO uygulamasının öğrencilerin performanslarına bağlı olarak bire bir eğitim yapılmasının katkısı olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü DEO uygulamalarında öğretim, bireysel ve bireyler arası farklılıklara bağlı olarak planlanmakta ve yürütülmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle bire bir çalışmalar yürütülmesi öğrencilerde beklenen gelişimin elde edilmesinin temel belirleyicilerindedir (Demir ve Açar, 2011; Gülyüz, 2014; Sadioğlu, 2011). DEO uygulamalarının özel eğitim öğrencilerinin motivasyonlarını olumlu etkilediği ve kendilerine güvenlerinin artmasına kaynaklık ettiği araştırmada elde edilen sonuçlar arasındadır. Bu kapsamda yürütülen alanyazın araştırmalarında benzer sonuçlar görülmektedir. Aydın Dalga (2019), Çağlar (2016) ve Şengün (2022) çalışmalarında; uygun ortamda doğru yöntem ve materyaller kullanılarak yürütülen özel eğitimin hizmetlerinin, öğrencilerin sosyal ve davranışsal boyutta gelişimlerine katkı sağladığını aktarmaktadırlar. Bu sonuçlar bütün olarak değerlendirildiğinde araştırmada elde edilen sonuçların alanyazın paralelinde olduğu söylenebilir. Ayrıca bilinmelidir ki sunulan destek eğitim odası uygulamasının umulan faydayı sağlaması fiziki koşullar, öğretmen yeterlikleri, öğrencinin mevcut performansına bağlı hazırlanmış eğitim programı ve kullanılan materyal çeşitliliği ile doğrudan ilişkilidir.

Öneriler

Araştırmada, amaçlar kapsamında ulaşılan sonuçlara bağlı olarak birtakım öneriler geliştirilmiş ve bu öneriler aşağıda iki başlık altında aktarılmıştır.

Uygulayıcılara Öneriler

- DEO uygulamasında görevlendirilecek öğretmenlere kapsamlı biçimde mesleki gelişim faaliyetleri planlanmalı öğretmenlerin konu bağlamında yeterlikleri geliştirilmeye çalışılmalıdır. Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri bağlamında üniversitelerin öğretmen yetiştirme programlarında tüm branşlar için daha kapsamlı ve uygulama içeren lisans programları tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.
- DEO uygulamalarının etkililiğinin artırılmasına hizmet edeceği düşünülerek ve araştırmada ulaşılan sonuçlara bağlı olarak destek eğitim odalarının fiziki yapılarının iyileştirilmesi ve ihtiyaçları karşılaması bakımından sayılarının artırılması önerilmektedir.
- Özel eğitim, özel eğitim ihtiyacı olan bireyler ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere sunulan destek hizmetler konusunda tüm paydaşların tutum ve davranışlarının pozitif yönde artırılmasına hizmet edecek farkındalık çalışmalarının yürütülmesi önerilmektedir.
- Konuya ilişkin örnek uygulama ve gayretler bir şekliyle ödüllendirilmeli ve teşvik edilmelidir.
- Haftalık ders saati, DEO uygulamasından yararlanılabilecek süre ve zaman gibi planlamada karşılaşılan güçlükleri aşacak bir yaklaşımla yeni politikalar üretilmesi ve uygulama esaslarının revize edilmesi önerilebilir.

Araştırmacılara Öneriler

- Yürütülecek yeni araştırmalar ile konu derinlikli olarak ele alınabilir ve öğretmenlerin DEO uygulamalarında görev almak istememelerinin nedenleri derinlikli olarak araştırılabilir. Böylelikle, öğretmenlerin kendilerini özel eğitim konusunda yeterli görmemelerine bağlı olarak görev almak istenmiyor olmalarına ilişkin varsa başkaca faktörlerin tespiti mümkün olabilecektir.
- Araştırma sonuçlarına bağlı olarak DEO uygulamasında yaralanan öğrencilerde gözlenen gelişimin hizmetin bireyselleştirilerek sunulmasıyla ilişkilendirilmiştir. DEO uygulamalarının öğrencilerde gelişim sağladığına

ilişkin ortaya çıkan bu sonucun başkaca faktörlere bağlı olup olmadığının araştırma konusu yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alan, Ş. (2019). *Özel eğitim okullarında geliştirilmiş olan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) kalitelerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Altınışik, İ. ve Peker, H. S. (2012). Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1-13.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Kitabevi.
- Aydın Dalga, R. (2019). *Destek eğitim odasında görev alan öğretmenlerin özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerle yaptıkları eğitim öğretime ilişkin görüş ve önerileri*. Yüksek lisans tezi. marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Buyruk, H. (2016). Ekonomik Kalkınma Hedefinden Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine: Eğitim-Kalkınma İlişkinine Dair Bir Çözümleme. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 111-142.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları (3. Baskı)*. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağlar, N. (2016). *İlköğretim kurumlarındaki "destek eğitim odası (DEO)" uygulamasına ilişkin okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çevik, M. ve Yağcı, A. (2017). Destek eğitim odalarına ilişkin idareci ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri: Karaman ili örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 58(2), 65-79.
- Demir, M. K. ve Açar, S. (2011). Kaynaştırma eğitimi konusunda tecrübeli sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 719-732.
- Diken, İ. H. (2012). Otistik bozukluğu olan öğrenciler. İ. H. Diken (Dü.) içinde, *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (s. 409-447). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekin Kotil, B. (2019). *Destek eğitim odası uygulamalarının ve fiziki koşullarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Enç, M., Çağlar, D. ve Özsoy, Y. (1981). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Güleryüz, B. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Günay, Y. E. (2021). *Bütünleştirme eğitimi uygulamalarında destek eğitimi hizmetleri ile ilgili öğretmen, aile ve idareci görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Günbayı, İ. (2022, 10 19). *Nitel Araştırmada Veri Analizi: Tema Analizi, Betimsel Analiz, İçerik Analizi ve Analitik Genelleme*. Nirvana Sosyal Bilimler: <http://www.nirvanasosyal.com/h-392-nitel-arastirmada-veri-analizi-tema-analizi-betimsel-analiz-icerik-analizi-ve-analitik-genelleme.html> adresinden alındı
- Gürsel, O. (2003). Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi ve yazılması. O. Gürsel içinde, *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi* (s. 81-98). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik.

- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kırcaalli İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Köse, E. T. (2022). Özel eğitim okullarında görevli öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere bağlı olarak incelenmesi. *Route Educational & Social Science Journal*, 9(5), 231-248.
- Nar, B. ve Tortop, H. S. (2017). Üstün/özel yetenekli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulaması: sınıf öğretmenlerinin öz-yeterlilikleri ve görüşleri. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 4(1), 1-24.
- Özkardeş Güngörmüş, O. (2012). Türkiye'de özel öğrenme güçlüğüne ilişkin yapılan uygulamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 25-38.
- RG. (2018). T.C. Resmi Gazete (30471, 7 Temmuz 2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Milli Eğitim Basımevi.
- Sadioğlu, Ö. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaşturmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma*. Yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: yaklaşımlar, stratejiler, yöntemler*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Şengün, H. (2022). *İlkokullarda uygulanan bireyselleştirilmiş eğitim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Talas, S., Kaya, F., Yıldırım, N., Yazıcı, L., Nural, H., Çelebi, İ., . . . Nugay, E. (2016). Destek eğitim odaları ve öğretmenler üzerine betimsel bir çalışma: Tokat ili örneği. *Journal of European Education*, 6(3), 31-52.
- Tortop, H. S. ve Dinçer, S. (2016). Destek eğitim odalarında üstün/özel yetenekli öğrencilerle çalışan sınıf öğretmenlerinin uygulama hakkındaki görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 11-18.
- Tunalı Erkan, D. (2018). Ortaöğretim kurumlarındaki destek eğitim odası uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 2(2), 17-30.
- Yazıcıoğlu, T. (2020). Destek eğitim odalarında görev yapan öğretmenlerin destek eğitim odalarının işleyişine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(2), 299-327.
- Yıkılmış, A. ve Sazak Pınar, E. (2005). İlköğretim okulu müdürlerinin kaynaşturmaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 7-20.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. ve Batu, E. S. (2016). Farklı branştan ilköğretim öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı, yasal düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(3), 247-268.